

1
2
3

4

5

6

7

8 **Fylkesvalprogram 2023-27**

9 **Møre og Romsdal SV**

10

11 **Eit grønt og rettferdig Møre**
12 **og Romsdal**

13

14

15		
16	Innholdsliste	
17	Innleiing: eit grønt og rettferdig Møre og Romsdal	3
18	Våre hovudsaker.....	4
19	Klima og natur.....	5
20	Klima, energi og sirkulær økonomi	5
21	Natur og miljøvern	6
22	Samferdsel	7
23	Fylkesvegane	7
24	Kollektivtransport og ferje	8
25	Sykkel og mjuke trafikantar.....	9
26	Regional utvikling	10
27	Distrikt og lokalsamfunn, by- og tettstadsutvikling.....	10
28	Demokrati og medverknad.....	11
29	Næring og verdiskaping	11
30	Næringsliv og industri	11
31	Reiseliv.....	12
32	Landbruk og skogbruk	13
33	Fiske og havbruk	14
34	Kultur	15
35	Kulturliv, kulturnæring og frivilligheit	15
36	Museum og kulturarv	16
37	Skule og utdanning.....	17
38	Vidaregåande opplæring	17
39	Fagskulane og høgare utdanning	18
40	Tannhelse og folkehelse	19
41	Tannhelse	19
42	Folkehelse.....	19
43	Spesialisthelsetenesta	20
44	Arbeidsliv og inkludering	20
45	Fylkeskommunen som arbeidsgjevar.....	21
46	Mangfald, likestilling og inkludering	22
47		

48 Innleiing: eit grønt og rettferdig 49 Møre og Romsdal

50 Klima- og naturkrise er den største utfordringa i vår tid, og trugar sjølve livsgrunnlaget vårt.
51 Tap av natur og biologisk mangfald rokkar ved økosystema og forsterkar klimaendringane.
52 Samstundes lever vi i eit tid prega av aukande forskjellar, dyrtid og aukande fattigdom. Vi i
53 SV er tydelege på at desse to krisene ikkje kan sjåast kvar for seg, men må løysast saman.

54
55 Det hastar å ta fylket vårt vidare gjennom den grønne omstillinga, der vi løyser miljøproblema,
56 bremsar klimaendringane og stoggar tap av natur før det er for seint. Omstillinga må skje på
57 ein rettferdig måte, slik at det ikkje er dei med minst frå før som må ta den største
58 kostnaden. Rettferdig fordeling må gå hand i hand med det grønne skiftet. **Vi treng eit**
59 **rettferdig, grønt skifte.**

60
61 Verda er prega av krig og kriser. Mange opplever ein meir utrygg kvardag. Det er dyrtid og
62 fleire slit med å få endane til å møtest. Då trengst sterke fellesskapsløysingar endå meir enn
63 før. Det betyr noko at kollektivtilbodet er rimeleg og tilgjengeleg, at den vidaregåande skulen
64 ikkje er for langt unna, og at den offentlege tannhelsa blir utvida til nye grupper. Det betyr
65 noko å kunne delta i kultur- og samfunnsliv, og vere del av eit trygt og seriøst arbeidsliv. Vi
66 går til val på eit sterkt offentleg velferdstilbod som gir fridom til den enkelte.

67
68 Tida vi står i, krev også at vi opprettheld eit variert næringsliv med rom for nyskaping. Vi i SV
69 vil bidra til eit sterkt, lokalt forankra næringsliv der tydelege miljøkrav gir konkurransefortrinn,
70 teknologiutvikling og utsleppskutt. Vi ønskjer politisk styring over krafta, og har som prinsipp
71 at våre felles naturressursar må kome fellesskapet til gode.

72
73 Vi i SV ønskjer eit likestilt, raust og inkluderande Møre og Romsdal, der bakgrunn eller
74 økonomi ikkje avgjer kva moglegheiter du har. SV ønskjer ein desentralisert
75 samfunnsstruktur der folk kan leve og bu der dei ønskjer, og ha tilgang på gode, offentlege
76 tenester i heile fylket. SV ønskjer eit rettferdig og solidarisk samfunn som også har blikk
77 utanfor våre egne fylkes- og landegrensar.

78
79 **Bli med oss å byggje eit grønt og rettferdig Møre og Romsdal!**

80
81

82

83 **Våre hovudsaker**

84 Fordeling og miljø legg grunnlaget for heile vår politikk, både lokalt, på fylkesnivå og
85 nasjonalt. I denne fylkesvalperioden vil vi særleg vektleggje følgjande hovudsaker:

86

87 **GRØN SAMFERDSEL**

88 SV seier nei til Møreaksen og Hafast – ja til trygge bruksveggar, betre og rimelegare buss, båt
89 og ferjesamband. Store motorvegutbyggingar vil binde opp vegmidlane og gå ut over
90 kvardagsveggar, klima og natur.

91

92 **TANNHELSEREFORM**

93 Tennene er ein del av kroppen. Vi vil gradvis auke kapasiteten på distriktstannklinikane og
94 gi rimelegare tilbod til fleire grupper. Målet er at det ikkje skal koste meir å gå til tannlegen
95 enn til legen.

96

97 **UTDANNING OG ARBEID TIL ALLE**

98 SV vil halde oppe ein desentralisert vidaregåande skulestruktur, tilby fleksible løp som
99 vekslar mellom teori og praksis, og gi betre oppfølging av elevar på hybel. Vi vil intensivere
100 innsatsen for eit anstendig og seriøst arbeidsliv.

101

102 **NATUR, MILJØ OG NÆRING**

103 SV vil verne om Mørebankane, utarbeide ein handlingsplan for sjøfugl, og sikre natur og
104 dyrkajord mot nedbygging. SV vil krevje sirkulære innkjøp og vere pådrivar for at
105 næringslivet i fylket kan gjere det grønne skiftet til eit konkurransefortrinn i teknologiutvikling
106 og utsleppskutt.

107

108 **Saman byggjer vi eit samfunn for dei mange – ikkje for dei få.**

109 Klima og natur

110 Å løyse klimakrisa og stanse nedbygging av natur er avgjerande for livsgrunnlaget på jorda.
111 Rapportane frå Klimapanelet og Naturpanelet må liggje til grunn for løysingane våre. Vi må
112 ta fylket gjennom eit rettferdig, grønt skifte og stoppe nedbygging av naturen.

113 For oss i SV går klima- og naturspørsmåla hand i hand. Klimatiltak og omstilling til fornybar
114 energi skal ikkje gå utover natur og miljø. Nøkkelen til store klimakutt er å redusere og
115 effektivisere energiforbruket, erstatte fossil energi med fornybar energi i alle delar av
116 samfunnet, få bukt med overforbruket og binde meir karbon i naturen. Vi treng ein sirkulær
117 økonomi.

118 Arealendringar er den største trugselen mot tap av naturmangfald, også i Møre og Romsdal.
119 Verneverdig natur både til land og til havs er under press. Dei sårbare havområda utanfor
120 mørekysten treng varig vern, og forvaltninga av naturressursane må skje innanfor naturen
121 sine tolegrensar.

122 Klima, energi og sirkulær økonomi

123 Møre og Romsdal fylkeskommune har allereie sett seg høge mål om å vere berekraftfylke
124 nummer ein, og skal vere klimanøytralt innan 2030. Fylket skal ha ein leiande posisjon i
125 utviklinga av ein grøn, sirkulær økonomi med høg grad av gjenbruk og god
126 avfallshandtering. Dette må følgjast opp med konkret handling.

127
128 Fylkeskommunen må bidra til at det grønne skiftet skyt fart i vårt fylke. Vi vil stille strenge krav
129 til nullutslepp, energisparing, berekraft og gjenvinning, anten det gjeld kontraktar og anbod,
130 transport, ferjer og kollektivtilbod, vegar og infrastruktur, bygningsmasse eller drift og
131 vedlikehald. Vi må redusere klimafotavtrykket og det materielle ressursforbruket ved å satse
132 på sirkulære løysingar. Fylkeskommunen må gå føre og ta med seg både innbyggjarar,
133 kommunar og næringsliv på omstillinga. Vi må også ruste oss for dei klimaendringane som
134 allereie er her, og tilpasse oss eit villare vår.

135 SV vil:

- 136 ● Følgje opp målet om klimanøytralitet innan 2030 med konkrete handlingsplanar
- 137 ● Vidareføre tilbodet om gratis energirådgjeving til alle husstandar i fylket
- 138 ● Investere i solceller på fylkeskommunale bygg, og auke graden av energisparing og
139 fornybar energiproduksjon
- 140 ● Intensivere satsinga på Enøk og energisparetiltak på alle område
- 141 ● Sørge for berekraftig renovering og gjenbruk av fylkeskommunale bygg. Vi vil
142 gjennomføre berekraftsanalyser og stille strengare klimakrav enn dei nasjonale
143 minimumskrava
- 144 ● Krevje sirkulære innkjøp, for betre ressursutnytting og mindre sløsing med ressursar.
145 Grad av berekraftige materialar, ombruk, reparasjon og resirkulering må kraftig opp
- 146 ● Forsterke krava til klima, miljø og energieffektivitet i alle fylkeskommunale innkjøp og
147 anbodskonkurransar

- 148 ● Omstille til ein fossilfri køyretøy- og maskinpark i fylkeskommunen, og til utsleppsrie
- 149 bygge- og anleggsplassar
- 150 ● Intensivere overgangen til nullutslepp i kollektiv- og ferjetrafikken gjennom å stille
- 151 strenge miljøkrav for ruter med buss, ferje og hurtigbåt
- 152 ● Leggje til rette for ladeinfrastruktur ved fylkeskommunale arbeidsplassar
- 153 ● Arbeide for at all fornybar energi som legg beslag på felles naturressursar skal
- 154 leggjast under demokratisk eigarskap
- 155 ● Modernisere gamle vasskraftverk framfor nye vasskraftutbyggingar, og avslå
- 156 utbyggingar i verna vassdrag
- 157 ● Støtte utvikling og utbygging av flytande havvind berre på vilkår av at det ikkje kjem i
- 158 konflikt med natur- og fugleliv, artsmangfald og fiske
- 159 ● Aktivt søkje midlar som «Klimasats» for å kutte klimagassutslepp, saman med
- 160 kommunar og næringsliv
- 161 ● Stimulere kommunar og verksemdar til miljøsertifisering
- 162 ● Auke løyvingane til flaum- og skredsikring
- 163 ● Heve standarden ved nye bygg og infrastruktur for å tole auka påkjenning som følgje
- 164 av klimaendringar og ekstremvær

165 **Natur og miljøvern**

166 Å bevare naturmangfaldet og naturen si evne til å ta opp klimagassar er avgjerande for å
167 kunne handtere klimaendringane. FNs naturpanel har sett som mål at 30 prosent av verdas
168 natur må vernast. Vi må sikre naturmangfaldet gjennom meir vern, stoppe øydelegging av
169 naturen og restaurere øydelagt natur.

170 Mørebankane er vår regnskog, og korallreva langs kysten må vernast mot oljeboring. Vi
171 treng meir kunnskap om fiskeressursane og det sårbare livet i havet før vi kan vurdere å
172 opne for nye, havbaserte næringar.

173 Vi treng ein tydeleg arealpolitikk som set naturen sine tolegrensar over kortsiktig profitt. SV
174 seier nei til vindkraft i urørt natur, og vil bremse vidare hytteutbygging, motorvegutbygging og
175 andre inngripande og arealkrevjande verksemd i urørt natur. Vi vil sørge for å kartlegge
176 naturmangfaldet betre, og oppdatert kunnskap må liggje til grunn for arealbruken.

177 Kulturlandskap, dyrka- og dyrkbar jord treng også eit sterkare vern for å produsere god,
178 trygg og kortreist mat, forankra i landskap og naturressursar.

179 **SV vil:**

- 180 ● Verne Mørebankane og oljeblokkene nær Smøla for oljeutvinning
- 181 ● Ha ei føre var-haldning, og stille strenge krav til kartlegging og utgreiing, når det kjem
- 182 til å tillate nye næringar til havs, som flytande havind og mineralutvinning. Økosystem
- 183 og fornybare fiskeressursar må ha forrang
- 184 ● Sikre betre kartlegging av natur og biologisk mangfald
- 185 ● Stoppe nedbygging av natur og dyrka jord
- 186 ● Halde på prinsippet om arealnøytralitet for å stanse naturtapet. Heller enn å bygge
- 187 ned stadig meir urørt natur, må vi nytte betre det arealet som allereie er omdisponert
- 188 ● Utarbeide ein handlingsplan for sjøfugl

- 189 ● Iverksette tiltak for å bevare raudlista artar, og skjerpe tiltaka for å hindre spreiging av
- 190 svartelista artar i vårt fylke
- 191 ● Sikre at verna vassdrag forblir verna
- 192 ● Seie nei til vidare utbygging av storskala vindkraft på land Møre og Romsdal
- 193 ● Støtte initiativ for fleire nasjonalparker og landskapsvernområde i fylket, og støtte
- 194 vern av viktige samanhengande naturområde frå fjøre til fjell
- 195 ● Arbeide for strengare retningslinjer for hyttebyggjing nær nasjonalparker,
- 196 verneområde og viktige naturområde slik at omsyn til urørt natur og villrein veg
- 197 tyngre enn i dag
- 198 ● Seie nei til nasjonalt giftdeponi på Rausand i Molde kommune. Risiko for utslepp av
- 199 miljøgifter til naturen er for høg
- 200 ● Jobbe aktivt mot utbygging av Bolgneset og sørge for å bevare naturen og
- 201 artsmangfaldet i dette området på Frei i Kristiansund
- 202 ● Seie nei til planane om gondol på Sulafjellet, som vil byggje ned urørt natur
- 203 ● Styrkje dei viktige kunnskaps- og forskingsinstitusjonane vi har i fylket innanfor miljø
- 204 og landbruk, som Runde Miljøsentar, Norsøk og NIBIO Tingvoll
- 205 ● Halde fram den fylkeskommunale støtta til Skjærgårdstjenesten Møre og Romsdal,
- 206 ein viktig aktør i kampen mot marin forsøpling
- 207 ● Fase ut unødvendig eingongsplast
- 208 ● Vurdere ei eiga støtteordning for organiserte ryddetiltak av naturområde,
- 209 elvebreidder, strender, vatn, fjordar og hav for frivillige aktørar og kommunar

210 Samferdsel

211 Fylkeskommunen har ansvar for ein stor del av vegnettet og kollektivtrafikken i fylket. Møre
212 og Romsdal har eit stort etterslep på vedlikehaldet av vegnettet, noko som er til hinder for
213 god og trygg transport for innbyggjarar og næringsliv, og hemmar arbeidet for å nå
214 klimamåla våre.

215
216 Fylket vårt har mange rasfarlege strekningar, og klimaendringane vil forsterke dette. Vi vil
217 prioritere trygge bruksveggar med gul stripe, og ta igjen det store etterslepet på vedlikehaldet
218 av vegnettet. Både av miljøomsyn, og av transportøkonomiske omsyn, seier vi nei til nye,
219 store motorvegprosjekt som Møreaksen og ferjefri E39.

220
221 Skal fleire reise miljøvenleg, trengst gode forbindelsar på tvers av kommune- og
222 fylkesgrenser. Vi må halde fram satsinga på nullutsleppskøyretøy og forbetre
223 kollektivtilbodet. Vi må leggje betre til rette for mjuke trafikantar, og byggje fleire gang- og
224 sykkelveggar på ein måte om tek omsyn til natur og dyrkamark.

225 Fylkesvegane

226 SV er imot Møreaksjen og ferjefri E39. Med avgrensa ressursar til samferdsel, er vi tydelege
227 på at vi må prioritere trygge bruksveggar, godt kollektivtilbod og rimelege, hyppige ferjer,
228 framfor å investere tungt i nye motorvegprosjekt. Møreaksen vil binde opp vegmidlane, føre

229 til store naturinngrep og auke klimagassutsleppa. Vi vil heller bruke ressursane på å styrkje
230 kollektivtilbodet, ferjetilbodet og betre kvardagsvegane for folk.

231

232 **SV vil:**

- 233 ● Prioritere trygge bruksvegane med gul midtstripe og rimelege, hyppige ferjeavgangar
- 234 over nye, store motorvegprosjekt
- 235 ● Skrinleggje Møreaksen og Hafast, og seie nei til ferjefri E39
- 236 ● Redusere vedlikehaldsetterslepet på fylkesvegane. Vi vil prioritere vedlikehald og
- 237 utbedring av dei vegane som treng det mest ut i frå vegstandard og trafikkmengd
- 238 ● Få fortgang i skredsikring av dei mest rasutsette områda i fylket, som til dømes
- 239 Eikesdalen, Norddalsstranda, Tafjord, Trollstigen, Urke-Øye og Geiranger
- 240 ● Tilpasse infrastruktur og sikringstiltak langs fylkesvegane til å kunne tole effekten av
- 241 klimaendringane med meir ekstremvær
- 242 ● Leggje til rette for god ladeinfrastruktur langs vegnettet
- 243 ● Gå inn for å støtte Todalsfjordprosjektet, eit viktig sambindingsprosjekt på indre
- 244 Nordmøre, og Langfjordforbindelsen Åfarnes-Sølsnes i Romsdal
- 245

246 **Kollektivtransport og ferje**

247 SV vil gjere det lettare å reise kollektivt. Personbiltrafikken må ned, medan kollektivtilbodet
248 med buss og hurtigbåt må styrkjast. Vi vil tilby rimelege prisar og rutetider tilpassa lokale
249 forhold.

250 Møre og Romsdal er eit ferjefylke. Ferjene er å rekne som ein del av vegnettet, og eit
251 rimeleg og hyppig ferjetilbod er avgjerande for både busetnaden og verdiskapinga i fylket.

252 **SV vil:**

- 253 ● Styrkje kollektivtilbodet med hyppigare avgangar og rimelegare pris på buss og ferje
- 254 ● Prioritere rimelege kollektivbilletter til barn og ungdom, lærlingar og studentar, samt
- 255 honnør og pensjonistar
- 256 ● Inkludere personar som tek norskopplæring i studentrabatten på kollektivreiser
- 257 ● Arbeide for eit nasjonalt ungdomskort med låg pris som skal gjelde kollektivtransport
- 258 på buss, ferje, tog og hurtigbåt i heile landet
- 259 ● Utvide fleksible kollektivløysingar som Fram Flexx og Fram Svipp for å betre
- 260 kollektivtilbodet i distrikta, og marknadsføre tilboda godt
- 261 ● Vurdere periodar med gratistilbod på kollektivreiser for å auke bruken, slik vi tidlegare
- 262 har gjennomført i Ålesund
- 263 ● Behalde gratistilbodet på Sundbåten i Kristiansund
- 264 ● Leggje til rette for innfartsparkering kring kollektivknutepunkt i samarbeid med byar
- 265 og tettstadar
- 266 ● Arbeide for bypakkar der det vil bidra til ein meir miljøvennleg transport der fleire kan
- 267 velje å gå, sykle eller reise kollektivt
- 268 ● At stoppestadar skal ha gode busslommer, busstur og fotgjengarovergangar, og
- 269 knutepunkt ha venterom som gjer reisa tryggare og meir bekvem

- 270 ● Sørge for føreseielege ruteplanar for kollektiv- og ferjeruter, og vidareutvikle
- 271 rutetilbodet i nær dialog med lokalsamfunn og innbyggjarar
- 272 ● Utreie moglegheiter for å utvide hurtigbåttilbodet i fylket, så vel som utover
- 273 fylkesgrensene
- 274 ● Intensivere overgangen til nullutslepp i kollektiv- og ferjetrafikken gjennom å stille
- 275 strenge miljøkrav for ruter med buss, ferje og hurtigbåt
- 276 ● Stille krav om universelt utforma tilkomst på all kollektivtrafikk, haldeplassar og
- 277 venterom, og lage tiltaksplanar for å rette opp manglar som eksisterer i dag
- 278 ● Oppretthalde eit hyppig kollektivtilbod mellom tidlegare lokale kommunesenter i
- 279 samanslåtte kommunar
- 280 ● Gjere kollektivtransporten meir tilgjengeleg for turistar gjennom satsing på såkalla
- 281 «travel like the locals»
- 282 ● Sikre god korrespondanse i kollektivtrafikken i heile fylket, og også over
- 283 fylkesgrensene. Korrespondansen mellom buss og tog må betrast
- 284 ● Vere pådrivar for nullutslepp på Raumabanen, og støtte Jernbaneforum Dovre og
- 285 Raumabanen vidare
- 286 ● Støtte Lyntogforum og jobbe for framtidig lyntogsamband til fylket
- 287 ● Bidra til satsing og strategi for bruk av elfly på kortbanenettet, for eit miljø- og
- 288 distriktsvenleg flytilbod

289 Sykkel og mjuke trafikantar

290 Det skal vere trygt og lett vint å velje sykkel eller gonge. Det må etablerast gang- og
291 sykkelveg der fylkesveg er skuleveg, slik at flest mogleg born og unge kan gå eller sykle til
292 skule og fritidsaktivitetar. Skilting og framkome på gang og sykkelveggar må vere god for alle
293 mjuke trafikantar. SV vil utgreie å ta av eksisterande vegareal til sykkelfelt der det er tenleg.

294 SV vil:

- 295 ● Prioritere gang- og sykkelveg med belysning rundt skular og typiske bygdesentrum,
- 296 samt der fylkesveg er skuleveg
- 297 ● Sørge for samanhengande sykkelvegnett i dei største byane og tettstadane i fylket,
- 298 og samarbeide med kommunane for å få fullført strekningar som utgjør «hol» i gang-
- 299 og sykkelvegnettet
- 300 ● Etablere funksjonell sykkelparkering ved viktige kollektiv- og trafikkknutepunkt
- 301 ● Sikre god brøyting og strøing langs gang og sykkelveggar
- 302 ● At fylkeskommunale arbeidsplassar skal leggje til rette for sykkel og gonge til arbeid
- 303 ● Sikre driftsmidlar til betre skilting og framkomelegheit på eksisterande sykkelveggar
- 304 ● Sørge for eit sterkt samarbeid med Trygg Trafikk
- 305 ● Minimere tap av natur og matjord ved utbygging av gang- og sykkelveggar ved
- 306 eksempelvis å vurdere fysisk skilje der det kan vere tenleg
- 307 ● Vurdere å omdisponere av eksisterande vegareal til sykkelfelt der det kan vere
- 308 tenleg, og nytte nedklassifisert vegareal til tur- eller sykkelstiar
- 309 ● Gjennomføre trafikksikringstiltak for mjuke trafikantar over jernbanelinja mellom Øran
- 310 og Åndalsnes sentrum, samt kryssutbetring på Øran
- 311 ● Ha med utbygging av gang- og sykkelveg i alle nye vegprosjekt

312 Regional utvikling

313 Fylkeskommunen spelar ei viktig rolle i samfunnsutviklinga i fylket. Fylkeskommunen er
314 regional planmynde, og fungerer også som bindeledd og koordinator på tvers av kommunar.
315 I tillegg til å bistå med rettleiing, ønskjer vi ein aktiv fylkeskommune som tek initiativ til
316 samarbeid og bidreg med sin fagkompetanse til beste for kommunane.

317
318 For å ivareta denne rolla, må fylkeskommunen vere tett på kommunane, ha god kjennskap til
319 lokale forhold og sjå kva utfordringar kommunane står i. Vi må også bidra til å vidareutvikle
320 utdannings- og kompetansmiljøa i heile fylket, og bruke dei inn i den grønne omstillinga som
321 kommunane står ovanfor. Slik kan fylkeskommunen vere ein motor for ei sunn stadsutvikling
322 til beste for både lokalsamfunn og miljø.

323 Distrikt og lokalsamfunn, by- og tettstadsutvikling

324 Byar og distrikt utfyller kvarandre og er gjensidig avhengige av kvarandre. Vi vil bidra til at
325 dei får spele på lag og nå felles mål om ei god utvikling, både miljømessig og sosialt, i heile
326 fylket. Vi vil leggje til rette for at alle skal ha tilgang på god infrastruktur og offentleg velferd,
327 uansett kvar ein bur i fylket.

328 Det er store skilnader i folketalsutviklinga i ulike deler av fylket. Byar og bynære kommunar
329 opplever folketalsvekst, medan det er nedgang i mange distriktskommunar. Også internt i
330 kommunane er det store ulikskapar, noko det er viktig å vere bevisst når fylkeskommunen
331 skal plassere eller etablere nye tenester og funksjonar. Ved å fordele desse godt over heile
332 fylket, kan vi bidra til at folk kan bu og arbeide også i distrikta.

333

334 SV vil:

- 335 • At fylkeskommunen skal vere ei fagleg støtte for kommunane, og bidra til auka
336 kompetanse og samhandling på tvers av kommunar og fagmiljø
- 337 • Støtte opp om innovasjons- og kunnskapsmiljøa, vidareføre skaparkraftsatsinga, og
338 vidareutvikle utdannings- og forskingsmiljøa i heile fylket
- 339 • Vidareføre satsinga «byen som regional motor» i samarbeid med Ålesund,
340 Kristiansund og Molde kommune
- 341 • Vidareføre tettstadsutviklingsprogrammet for å vidareutvikle både store og små
342 tettstader i fylket
- 343 • At dei regionale utviklingsmidlane skal bidra til ei positiv og berekraftig utvikling av
344 både byar og distrikt
- 345 • Utarbeide satsingar for å få ungdom til å bli verande i, eller kome (tilbake til) fylket
- 346 • Oppretthalde busetnad og tenestetilbod i distrikta
- 347 • Vektleggje ei berekraftig og lokalt tilpassa tettstadsutvikling som fremjar
348 stadsidentitet, tilhørslse og trivsel

349 Demokrati og medverknad

350 SV ønskjer eit sterkt representativt demokrati der det er lett og trygt å delta for alle.
351 Folkestyret blir betre når fleire tek del i det, og når fleire erfarer at deira syn er ivareteke og
352 representert.

353 Folkestyret er avhengig av tillit for å fungere. Vi vil gjere det lettare for innbyggjarar og
354 lokalsamfunn å kunne påverke i saker, få kome med innspel, bli høyrd og teken på alvor.
355 Slik blir avgjerder fylkeskommunen skal fatte, flytta nærare dei det gjeld. Vi vil arbeide for ein
356 opnare og meir tilgjengeleg fylkeskommune.

357

358 SV vil:

- 359 ● Sikre nærleik og breidde i det representative demokratiet. Vi vil behalde talet på
360 representantar i fylkeskommunen på dagens nivå
- 361 ● Arbeide for eit større mangfald i politiske og offentleg oppnemnde styre, råd og utval
- 362 ● Seinke terskelen for innbyggjarar, brukargrupper og lokalsamfunn til å medverke i
363 saker som opptek eller vedkjem dei, både på systemnivå og på individnivå
- 364 ● Prøve ut nye måtar å inkludere folk og lokalsamfunn i demokratiske prosessar
- 365 ● Oppretthalde fylkeskommunen som eige forvaltningsnivå. SV er for at
366 fylkeskommunen får eit større ansvar på område som t.d. helse, samferdsel og miljø
- 367 ● Gjere politikken meir tilgjengeleg for ungdom og unge vaksne ved at
368 fylkeskommunen blant anna nyttar sosiale medium aktivt
- 369 ● Oppretthalde Eldrerådet og Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne som
370 eigne utval i fylkeskommunen
- 371 ● Sikre gode rammer slik at ungdomspanelet og ungdommens fylkesting får meir
372 medverknad i fylkespolitikken og utviklinga av fylket vårt
- 373 ● Vere positiv til nye forsøksprosjekt med røysterett for 16-åringar
- 374 ● Auke openheita i fylkeskommunen gjennom å jobbe for «meiroffentlegheit» med
375 betre innsyn og klarspråk

376 Næring og verdiskaping

377 Møre og Romsdal er rikt på naturressursar, og har eit innovativt næringsliv med sterk lokal
378 forankring. Overordna samfunnsinteresser og miljøomsyn må liggje til grunn for den
379 regionale nærings- og industripolitikken. SV ønskjer å leggje til rette for å vidareutvikle eit
380 variert og allsidig næringsliv med lokal eigarskap.

381 Skal vi få til det, må vi satse på forskning og utvikling, og gi forskings- og utviklingsmiljø høve
382 til å samarbeide tett med utøvarane i dei ulike næringane. Det offentlege må prioritere midlar
383 til utviklingsarbeid for både nyetablerarar og eksisterande bedrifter som er inne i omstilling.

384 Næringsliv og industri

385 Møre og Romsdal SV vil arbeide for ein aktiv og ubyråkratisk næringspolitikk som
386 også tek omsyn til små og mellomstore bedrifter. Kraftmarknaden må styrast politisk, og

387 industrien må sikrast nok kraft.

388 Dei siste åra har fleire av hjørnesteinsbedriftene i Møre og Romsdal fått nye, dels
389 utanlandske eigarar. Vi vil vere med å støtte tiltak som kan sikre norsk eigarskap innan
390 industriproduksjonen. Det kan mellom anna skje ved at det offentlege stimulerer lokale
391 gründerar og etablerte bedrifter i deira arbeid med å utvikle idear basert på lokale ressursar,
392 natur, kultur og kompetanse.

393 **SV vil:**

- 394 • At innkjøp og anbudsreglementet søkjer å styrkje lokalt næringsliv. Til dømes kan
395 store anbod delast opp for å gjere det lettare for lokale leverandørar å konkurrere
- 396 • Bruke fylkeskommunen sine innkjøp til å skape etterspørsel etter grønne løysingar
397 levert av norsk industri
- 398 • At råvarene våre får ein så høg foredlingsgrad som mogleg i fylket for å auke
399 verdiskapinga og sikre arbeidsplassar
- 400 • Arbeide for å sikre stabil tilgang til kraft, og sørge for at industrien får dra nytte av
401 lokal kraftproduksjon. Vi vil ta tilbake politisk styring av forsyningstryggleik og
402 prissetting av krafta
- 403 • Sikre føreseielege kraftprisar til prosessindustrien. Norsk prosessindustri skal vere
404 verdslaiande på klimaløysingar
- 405 • Opne nye dører for norsk industri. Norske eksportordningar skal stimulere til bruk av
406 norsk teknologi og ferdigvareindustri, og søkje nye marknader for norsk industri
- 407 • Oppretthalde gode garanti- og finansieringsordningar til norske eksportbedrifter
- 408 • Jobbe for innføre statlege garantiordningar for etablering av ny klimavennleg industri
- 409 • At cruiseskip og andre båtar som blir brukt i turistsamanheng skal segle utsleppsfritt
410 inni fylket. Mengd på cruiseanløp og storleik på skip må regulerast slik at vi unngår
411 overturisme og greier å oppretthalde naudsynt beredskap ved krisesituasjonar
- 412 • Arbeide for miljødifferensierte avgifter på skipstrafikken etter prinsippet om at
413 forureinar skal betale, og stimulere til at kommunane stiller miljøkrav til skip ved
414 hamneanløp
- 415 • Innføre krav om nullutslepp i offentlege anskaffelsar og stille høgare miljøstandardar
416 for ferjer og hurtigbåtar
- 417 • Jobbe for å desentralisere Innovasjon Norge for å auke nærleiken til lokalt næringsliv
- 418 • Tilby og støtte opp om møteplassar for næringslivet som fremjar regionalt samarbeid,
419 nyskaping og innovasjon, og som byggjer opp under mål om sirkulærøkonomi,
420 berekraft og nullutslepp
- 421 • Styrkje lokal kulturutvikling og vekst i kreative næringar
- 422 • Leggje til rette for kontorfellesskap for bedrifter og enkeltmannsføretak

423 **Reiseliv**

424 Urørt natur, velstelt kulturlandskap og reint miljø er nokre av Møre og Romsdal sine store
425 fortrinn i reiselivssamanheng. Dette må vi arbeide aktivt for å ta vare på. Det må vere ein
426 god balanse mellom naturvern, bruk av natur og utvikling av reiselivet. Reiselivet skal ikkje
427 vere til belastning for fastbuande og lokalsamfunn. Vi vil arbeide for eit kunnskapsbasert og

428 økologisk forsvarleg reiseliv basert på lokal identitet, kultur og natur, med genuine
429 opplevingar framfor masseturisme.

430 **SV vil:**

- 431 • At Møre og Romsdal går føre i satsinga på berekraftig reiseliv, tufta på lokale aktørar
- 432 og lokalt eigarskap. Verdiskapinga i reiselivet må kome lokalsamfunna til gode
- 433 • Vere pådrivar for å gjere cruisetrafikken meir berekraftig ved å avgrense talet anløp,
- 434 og gjere 2026-miljøkrava om nullutslepp for verdsarvsfjorden Geirangerfjorden
- 435 gjeldande også for dei andre cruisedestinasjonane i fylket
- 436 • At fylket har økoturisme med natur- og kulturopplevingar med lokal forankring som eit
- 437 satsingsområde
- 438 • Innføre eit turistfiskekort for sjøfiske
- 439 • Utreie moglegheita for å innføre ei miljøavgift for turistar etter modell frå Svalbard
- 440 Miljøvernfond
- 441 • Ikkje legge til rette for motorisert ferdsel i naturen i turistsamanheng
- 442 • Verne om allemannsretten. Naturressursane tilhøyrer fellesskapet
- 443 • Leggje til rette for kulturbasert reiseliv med satsing på museum, konsert- og
- 444 festivalopplevingar, saman med dei etablerte attraksjonane

445 **Landbruk og skogbruk**

446 Dei naturbaserte næringane er viktige i fylket, både for å sikre matforsyning, oppretthalde
447 busetnad og gode lokalsamfunn, og som ein nøkkel til det grønne skiftet.

448 Matjorda treng eit sterkare vern, og vi treng fleire bønder for å auke sjølvforsyninga og
449 ivareta naturmangfald og kulturlandskap. Det må løne seg å bruke lokale ressursar som
450 beite og utmark. No går store jordbruksareal ut av drift, og særleg små og mellomstore
451 bønder ser ikkje lenger ei framtid i yrket. Dei låge inntektene i landbruket trugar både norsk
452 matproduksjon og busetjing i distrikta. Denne utviklinga må vi snu!

453 Skogbruket er viktig i det grønne skiftet. Nye satsingar innanfor skogbruket kan gi auka
454 innovasjon og berekraft. Skogen må forvaltast slik at vi tek vare på naturmangfaldet.

455 **SV vil:**

- 456 • Styrkje jordvernet. Vi må stoppe nedbygging av matjord i fylket
- 457 • Oppretthalde kravet om økonomisk jamstilling mellom bønder og andre grupper
- 458 • Auke sjølvforsyningsgraden. Vi må ta utgangspunkt i dei naturgjevne føresetnadane i
- 459 fylket, og vri støtteordningar frå volum og over til god agronomi på areal i drift
- 460 • Ta vare på kulturlandskapet. Beitebruk og god ressursutnytting må løne seg mykje
- 461 meir enn i dag
- 462 • Leggje til rette for auka produksjon av grønsaker, frukt og bær
- 463 • Etterspørre lokalmat og økologisk mat i fylkeskommunen sitt innkjøpsregelverk
- 464 • Vidareutvikle landbruksutdanningane på Gjermundnes vidaregåande skule og
- 465 stimulere til rekruttering til naturbruk, landbruk og gartnerfaga
- 466 • Ha ei større satsing på utvalde kulturlandskap i landbruket

- 467
- 468
- 469
- 470
- 471
- 472
- 473
- 474
- 475
- At landbruket si satsing på klimakutt, karbonbinding i jord, og utvikling av jordbyggjande og regenerative praksisar blir styrkja
 - Arbeide for at småbruk blir bevarte som heilårsbustader framfor å gå over til å bli feriehus
 - Verne 10 % av skogen innan 2030 for å sikre naturmangfald og truga natur
 - Vri skogbruket i meir berekraftig retning. Vi vil leggje til rette for moderne plukkhogst framfor flatehogst
 - Auke etterspørselen etter trevirke som byggjemateriale gjennom å satse på trebaserte bygg

476 Fiske og havbruk

477 Møre og Romsdal er eit av dei største fiskerifylka i landet. Fiske og havbruk bidreg stort til
478 sysselsetjing og busetjing, og produserer mat som verda treng. For at verdiane i næringa
479 skal kome kystsamfunna til gode, er det viktig å behalde lokalt eigarskap og sikre at nye
480 konsesjonar og kvoter også er tilgjengelege for nye som vil inn i næringa.

481 Naturressursane tilhøyrer fellesskapet og må kome lokalsamfunna til gode. Dei fornybare
482 fiskeressursane kan vare evig dersom dei blir forvalta rett, og unngår overbeskatning og
483 miljøproblem i merdene. SV vil ha ei utsleppsfril havbruks- og oppdrettsnæring, og få ned det
484 økologiske fotavtrykket i oppdrettsnæringa. Det kan innebere lukka anlegg eller annan
485 teknologi som sørger for at fisk ikkje rømmer eller at miljøgifter hamnar i havet. Landbaserte
486 anlegg må også vurderast nøye med tanke på naturinngrep.

487 Mange vil bruke havet på nye måtar. SV vil ha ei føre var-haldning til nye næringar, der
488 naturmangfald og fiske må ha forrang.

489 SV vil:

- 490
- 491
- 492
- 493
- 494
- 495
- 496
- 497
- 498
- 499
- 500
- 501
- 502
- 503
- 504
- 505
- 506
- Utvide og styrkje kystfiskekvoten
 - Arbeide for å gjenopprette landbasert fiskeforedlingsindustri
 - Seie nei til oppdrettsanlegg i nasjonale laksefjordar
 - Seie nei til nye havbrukskonsesjonar til miljøproblema er løyste
 - Krevje at all fiskeoppdrett skal skje i lukka anlegg innan 2025, der også unytta fôr og avføring blir samla og distribuert til vidare utnytting eller foredling
 - Ikkje bruke urørt kystlinje til landbasert fiskeoppdrett, som til dømes ved Stavneset på Averøya
 - Jobbe for å innføre dyrevelferd (lus, rømming) som indikator i trafikklysordninga for oppdrettsfisk
 - Setje i verk tiltak for å redusere bruken av plast i fiskereiskap
 - Støtte opp om nye berekraftige havbruksnæringar som tare dyrking og kråkebolleoppdrett
 - At utvikling av flytande havvind, nye former for havbruk og utnytting av mineral i havet ikkje må gå på bekostning av eksisterande artsmangfald og fiske
 - Bidra inn i ungdomsfiskeordninga for å styrkje rekrutteringa til næringa og gi unge ein inngang til yrket

507 Kultur

508 Kulturlivet er ei fri og skapande samfunnskraft. Kulturen skaper meining og binder oss
509 saman. Å satse på kultur utløyer stort frivillig arbeid og engasjement, og er også ein nøkkel
510 til integrering. SV vil at alle skal kunne oppleve, delta i og skape kunst og kulturtrykk,
511 uavhengig av bakgrunn, økonomi eller kvar ein bur i fylket. Vi vil gi kulturlivet gode
512 økonomiske rammevilkår og gode fysiske fasilitetar med ei føreseieleg drift.

513 Kulturinstitusjonar må kunne nyttast av alle, uavhengig av lommebok. Bibliotek, museum,
514 musikk, idrett og barne- og ungdomskultur må vere tilgjengeleg i heile fylket. Breidda i
515 kulturtilbodet må sikre gode tilbod der folk bur.

516 Bibliotek og museum er viktige kunnskapsinstitusjonar. Dei må få utvikle seg, og kulturminne
517 og kulturarv må takast vare på og formidlast til nye generasjonar.

518 Kulturliv, kulturnæring og frivilligheit

519 Vi ønskjer eit kulturliv med breidde og kvalitet, som er tilgjengeleg for alle. Kulturlivet blir
520 skapt og utvikla av både profesjonelle, amatørar og det deltakande publikummet. Nettopp
521 denne kombinasjonen av frivillige og etablerte kulturnæringsaktørar, utløyer stor meirverdi.

522 Vi vil ha ein aktiv fylkeskommunal kulturpolitikk som gjer det mogleg å la kulturlivet blomstre.
523 Estetiske fag, som musikk, dans og drama og kunst, design og arkitektur, må bevarast ved
524 dei vidaregåande skulane. Møre og Romsdal skal vere ein attraktiv stad å bu, leve og
525 arbeide kreativt for kunstnarar og kulturarbeidarar. Fylkeskommunale midlar til næring og
526 samfunnsutvikling må også kome aktørar i kulturnæringa til gode.

527 SV vil:

- 528 ● Styrkje og vidareutvikle skulebiblioteka ved dei vidaregåande skulane i fylket
- 529 ● Vidareutvikle ordninga med kulturrabatt til kulturarrangement for ungdom, og utvide
530 ordninga til å gjelde fleire aktørar, og også inkludere idrett
- 531 ● Styrke samarbeidet mellom dei regionale kulturaktørane i fylket, og legge til rette for
532 utvikling av nye og eksisterande samarbeidsavtalar
- 533 ● Vidareføre støtte til scenekunst, festivalar og større kulturarrangement, samt frivillig
534 arbeid innanfor kultursektoren i heile fylket
- 535 ● Vidareutvikle scenekunsten via profesjonelle aktørar som Teateret Vårt i Molde,
536 Opreaen i Kristiansund, Den kulturelle skulesekken, Den kulturelle spaserstokken,
537 Ungdommens kulturmønstring og andre
- 538 ● Arbeide for å sikre fylkeskommunale bidrag til utvikling og drift av sentrale
539 kulturinstitusjonar som f.eks. Normoria i Kristiansund, Plassen i Molde, Kuben i
540 Ålesund og Aasentunet i Ørsta
- 541 ● Støtte kultursamarbeid i kommunar og regionar, og styrkje den frivillige kulturen
- 542 ● Ta initiativ til ein ny samarbeidsavtale med det flytande litteraturhuset Epos (tidlegare
543 bokbåten Epos) for å kunne tilby litteratur- og kulturarrangement til barn og vaksne
544 på mindre stader

- 545 ● At kulturtilbodet skal vere tilgjengeleg for alle, uavhengig av funksjonsevne eller
- 546 funksjonsvariasjon
- 547 ● At fylkeskommunen held fram samarbeidet med kulturskulane om fordjupingstilbod til
- 548 kulturskuleelevar som ønskjer det uavhengig av kvar dei bur i fylket
- 549 ● Melde Møre og Romsdal Fylkeskommune inn i Norsk Kulturskoleråd
- 550 ● Vidareføre og styrkje ordninga med kunstnarstipend til kunstnarar og forfattarar
- 551 ● Leggje til rette for at fleire kan leve av kunsten sin, med anstendige arbeidsvilkår, og
- 552 byggje nettverk av kulturaktørar for å gi fleire kulturarbeidsplassar
- 553 ● Forenkla søknadsprosessen til Møremusikarordninga slik at fleire finn det tenleg å
- 554 søkje
- 555 ● Ha eit aktivt eigarskap i Vestnorsk Filmsenter, bidra til å styrkje den regionale
- 556 filmsatsinga, og utnytte potensialet i ferdige filmproduksjonar

557 **Museum og kulturarv**

558 Museum og kulturminne er vår felles hukommelse. Musea i Møre og Romsdal er viktige
559 regionale institusjonar som samlar, bevarer og fortel vår felles historie og kulturarv. Vi vil
560 leggje til rette slik at musea kan by på mangfaldige museumsopplevingar for heile
561 befolkninga, og ha gode rammer for forskning, forvaltning og formidling.

562 Kulturminneforvaltninga sikrar vår felles kulturarv. Miljøvern og kulturminnevern heng ofte
563 saman, då endra arealbruk er ein sentral faktor bak tap av kulturminne. SV vil styrkje
564 samarbeidet mellom kommunar og fylkeskommune i arbeidet med kulturminnevern.

565

566 **SV vil:**

- 567 ● Styrkje musea som viktige regionale aktørar for kultur, kunnskap og historie
- 568 ● Være en pådrivar for å ivareta kulturarven vår gjennom regionale
- 569 museumssamanslutningar
- 570 ● Hjelp til med å løyse konflikten mellom VITI og andre museum på Sunnmøre
- 571 ● Leggje til rette for godt samarbeid mellom musea og dei vidaregåande skulane, slik
- 572 at dei får dra nytte av kulturformidlinga til musea
- 573 ● Gi barn og unge under 20 år gratis inngang på musea
- 574 ● Ta vare på dei rike folkemusikktradisjonane i fylket gjennom aktiv innsamling og
- 575 formidling
- 576 ● Styrkje bygningsvernet i fylket gjennom museum og kulturminneforvaltninga
- 577 ● Ivareta kulturminne som ressurs i lokalsamfunna via vern gjennom bruk
- 578 ● Ha ein aktiv politikk for å bevare skifertak og andre tradisjonelle
- 579 bygningskjennermerke på private hus og offentlege bygningar
- 580 ● Arbeide for å styrkje støtteordningane for restaurering av private hus med verneverdi
- 581 ● Oppmode alle kommunar til å utarbeide ein kulturminneplan, slik at omsynssoner
- 582 kjem inn i dei overordna kommunale arealplanane
- 583 ● Auke samarbeidet mellom byantikvarar og kulturminneforvaltninga i fylket, og styrkje
- 584 fylkeskommunen sin kapasitet til å rettleie kommunar i spørsmål om kulturminne

585 Skule og utdanning

586 Eit samfunn med små forskjellar er eit godt samfunn for alle. Lik rett til utdanning er ein
587 føresetnad for å nå dette målet. Ein sterk fellesskule gjer at elevar møtest på tvers av
588 bakgrunn. Fullført vidaregåande opplæring er eit viktig grunnlag for deltaking i samfunnet og
589 arbeidslivet. Alle elevar må ha same moglegheiter til utdanning og læring, uavhengig av
590 bustad, bakgrunn eller funksjonsevne.

591 Arbeidet med å få fleire til å fullføre krev langsiktig og målretta arbeid og heng særleg saman
592 med tett oppfølging av kvar elev gjennom heile utdanningsløpet. Lærarane treng meir tid og
593 meir tillit. SV vil redusere unødig testing og rapportering, og la lærarane bruke tida til
594 undervisning. Vi vil også sikre god etter- og vidareutdanning. Vi vil bevare ein desentralisert
595 skulestruktur der elevane kan bu heime lengst mogeleg, og gjere det lettare for fleire å
596 fullføre utdanninga si.

597 Vidaregåande opplæring

598 SV vil arbeide for ein vidaregåande skule med høg kvalitet og der fleire gjennomfører. Vi vil
599 styrkje arbeidet mot fråfall. Det er viktig med god rettleiing og oppfølging av enkeltelevar. SV
600 vil bevare ein desentralisert struktur for skulane.

601

602 SV vil:

- 603 ● Ha ein desentralisert skule- og tilbodsstruktur slik at flest mogeleg kan gå på
604 vidaregåande skule utan å måtte flytte heimanfrå
- 605 ● Utgreie nærskuleprinsippet for opptak til vidaregåande, og innføre ei opptaksordning
606 som i større grad tek omsyn til elevane sine ønskje, interesser og behov
- 607 ● Arbeide systematisk for at alle elevar er ein del av eit inkluderande læringsfellesskap
- 608 ● Auke gjennomføringa gjennom tidleg innsats, god rettleiing og tett oppfølging, samt
609 tiltak for å auke lærartettleiken
- 610 ● Sjå til at fylkeskommunen oppfyller elevane sine lovfesta rettar til timetal i faga, og at
611 det blir sett inn vikar ved fråvær
- 612 ● Gi elevane høve til deltaking og medverknad, t.d. gjennom elevråd, deltaking i
613 Utdanningsutval, Ungdomspanel og Ungdommens fylkesting
- 614 ● Arbeide aktivt for integrering av ungdom med minoritetsbakgrunn
- 615 ● At vaksenrett til vidaregåande opplæring blir fullt ut gjeldande ved dimensjonering av
616 tilboda ved vidaregåande skular
- 617 ● Sørge for at kapasiteten i dei vidaregåande skulane er tilpassa flyktnings situasjonen
- 618 ● Legge til rette for at fleire yrkesgrupper kjem inn i vidaregåande skular, som
619 miljøterapeutar og barne – og ungdomsarbeidarar
- 620 ● Gå imot nye søknader om privatskular. Desse trugar ikkje berre små skular i
621 distriktet, men undergrev også dei mindre og dyre opplæringstilboda generelt
- 622 ● Styrkje skulehelsetenesta, rådgjevingstenesta og PP-tenesta for å hjelpe elevar med
623 ekstra behov

- 624 ● Sikre nok ressursar til oppfølgingstenesta og elevtenestene ved skulane slik ein kan
- 625 arbeide systematisk mot fråfall og utanforskap
- 626 ● Auke ressursane til mobbeombodet og elev- og lærlingombodet i fylket
- 627 ● Arbeide for gode elevkantiner med sunn mat ved alle dei vidaregåande skulane, og å
- 628 redusere matsvinnet i kantinene
- 629 ● Sikre unge på hybel og gode buforhold gjennom å opprette ei hjelpe- og
- 630 oppfølgingsordning for bortebuande elevar, og utgreie ordningar der
- 631 Fylkeskommunen leiger elevbustader ved behov
- 632 ● Prioritere ein tilbudsstruktur på vidaregåande linjer som støttar opp om lokalt
- 633 næringsliv
- 634 ● Tilby fleksible løp der det er lettare å veksle mellom teori og praksis gjennom heile
- 635 opplæringa, og støtte arbeid med å utvikle meir varierte læringsformer
- 636 ● Ha betre tilgang på gode og varierte læreplassar til rett tid
- 637 ● Samarbeide med lokale bedrifter om læreplassar slik at elevar slepp å flytte for å
- 638 fullføre utdanninga si
- 639 ● Inntil retten til læreplass er lovfesta, vil vi gi alle elevar som står utan plass rett til eit
- 640 toårig, praksisbasert, opplæringsløp på skulen
- 641 ● Arbeide for meir midlar til oppdatert utstyr både på yrkesfag og fagskular
- 642 ● Arbeide for å auke driftsrammene til dei vidaregåande skulane og fagskulane
- 643 ● Verne om gratisprinsippet, og sikre gratis læremiddel i vidaregåande opplæring
- 644 ● Halde fram med å bygge nye og ruste opp eldre skulebygg i tråd med krav om
- 645 kvalitet, miljø og tilgjenge for alle
- 646 ● Arbeide for meirope skulebibliotek og skulebygg, slik at øvingsrom og verkstader er
- 647 tilgjengelege for elevane på kveldstid
- 648 ● Krevje at nynorskelevar får oppfylt sin lovfesta rett til digitale læremiddel og digitale
- 649 støtteprogram på nynorsk
- 650 ● Leggje til rette for at nynorskelevar beheld språket sitt i overgangen frå
- 651 ungdomsskule til vidaregåande
- 652 ● Gjere det enklare å få fullført vidaregåande opplæring for folk som av ulike årsaker
- 653 ikkje får gjort det på normert tid

654 Fagskulane og høgare utdanning

655 Fagskulane er ein viktig del av skule- og studietilbodet i fylket. SV vil bevare og styrkje
656 fagskuletilbodet. Det er avgjerande at fagskulane har nok ressursar og utstyr til å gi ei god,
657 framtidsretta utdanning.

658

659 SV vil:

- 660 ● Satse på fagskuleutdanninga ved å styrke finansieringa og auke talet på
- 661 studieplassar ved fagskulane
- 662 ● Støtte opp om og halde fram satsinga på Campus Kristiansund
- 663 ● Støtte arbeidet med å vidareutvikle høgskulane i fylket
- 664 ● Vidareføre samarbeid med kulturutdanningane og drift av Seanse ved Høgskulen i
- 665 Volda, slik at dei kan spele ei enda meir aktiv rolle for kulturlivet i heile fylket
- 666 ● Styrkje dei viktige kunnskaps- og forskingsinstitusjonane vi har i fylket innanfor miljø,
- 667 hav- og landbruk, som Runde Miljøsentor, Norsøk og NIBIO Tingvoll

668 Tannhelse og folkehelse

669 Tannhelse

670 Mange gruar seg til å gå til tannlegen, ikkje berre i frykt for hol i tennene, men også av frykt
671 for utgiftene. I dag gir det offentlege gratis tannbehandling til barn og til enkelte prioriterte
672 grupper, slik som eldre, langtidssjuka og rusavhengige, men for dei fleste vaksne utgjer
673 tannhelse eit hol i velferdsstaten som kan koste dyrt. SV har tannhelse prioritert som vårt
674 neste, store velferdsløft. Vårt mål er at det ikkje skal koste meir å gå til tannlegen enn til
675 legen. Vi treng ei god offentleg og desentralisert tannhelseteneste for alle.

676 SV står i bresjen for ei nasjonal tannhelsereform som vi vil rulle ut gjennom det offentlege
677 tannhelsetilbodet i fylkeskommunane. Vi vil utvide dette tilbodet til stadig fleire grupper, og
678 gjere tannhelsa til ein del av folketrygda. Vi har allereie fått seinka kostnadane for unge opp
679 til 26 år, og no står eldre og vaksne for tur. Skal tannhelsereforma lukkast, trengst det gode
680 rekrutteringstiltak og ein auke i kapasiteten slik at fylkeskommunen er rusta for ei
681 opptrapping.

682 SV vil:

- 683 ● Sikre det offentlege, desentraliserte tannhelsetilbodet i heile fylket og sjå til at alle
684 som har rett til tannhelsetenester i det offentlege blir følgt opp
- 685 ● Utvide det offentlege tannhelsetilbodet og tilby gratis eller billegare tilbod til fleire
686 grupper
- 687 ● Inkludere fleire tannhelsetenester i fylkeskommunal regi, til dømes pilotprosjekt med
688 kjeveortopedi som del av det offentlege tilbodet
- 689 ● Bidra til god rekruttering til dei fylkeskommunale tannhelseklinikkane ved å
690 modernisere og oppgradere utstyr og lokale
- 691 ● Arbeide for fleire fylkeskommunale heimlar og stillingar for tannlegar og tannpleiarar
- 692 ● Samarbeide med Studentsamskipnadane for å sikre at studentar får eit
693 tannhelsetilbod i tråd med lovverket
- 694 ● Sikre eit meir variert pasientgrunnlag med fleire betalande vaksne kan velje den
695 offentlege tannhelsetenesta, utan at det går ut over prioriterte pasientar
- 696 ● Betre tannhelsa til dei eldre gjennom å styrkje samarbeidet mellom fylkeskommunale
697 og kommunale tenester, og leggje til rette for oppfølging i institusjon
- 698 ● Halde ved like og styrkje kompetansen til dei tilsette ved tannklinikkane for betre å
699 kunne avdekkje vald og overgrep

700 Folkehelse

701 God helse heng saman med levekår og ressursfordeling. SV jobbar for å redusere ulikskap i
702 folkehelsa og i folk sine levekår gjennom å sikre gode, offentlege helsetenester og motverke
703 fattigdom. Fylkeskommunen skal vere pådrivar for å samordne og understøtte
704 folkehelsearbeidet i heile fylket. Eit breitt spekter av folkehelseiltak der menneske får høve
705 til å vere aktive, drive rekreasjon og møte andre på sosiale arenaer, verkar både

706 helsefremjande og førebyggjande. Vi treng gode nærmiljø, tilgang på friluftsområde og
707 parkar.

708 Einsemd og psykiske helseproblem er ei stor utfordring og berører alle generasjonar og
709 livssituasjonar. Greier vi å redusere utanforskapet, betrar vi folkehelsa. Det å kunne vere
710 aktiv i idrett eller frivillig arbeid, er med på å skape fellesskap, meistring og gode lokalmiljø.
711 Alle er verdifulle og kan bety noko for nokon andre!

712 **SV vil:**

- 713 • Styrkje friluftsråda og satse vidare på Stikk-ut og andre lågterskel friluftaktivitetar i
714 heile fylket
- 715 • Sikre allemannsretten og bevare strandsona som tilgjengeleg friluftsområde
- 716 • Bidra til implementering av “Leve hele livet” i fylket, for ein trygg og aktiv alderdom
- 717 • Stimulere til at fleire kommunar i fylket opprettar frisklivssentralar
- 718 • Initiere skulehagesatsingar, parsellhagar og andelslandbruk i heile fylket
- 719 • Vektleggje folkehelseperspektivet i offentleg planlegging og samfunnsutvikling
- 720 • Støtte opp under arbeidet til frivilligsentralane i kommunane
- 721 • Leggje til rette for at fleire kan vere aktive gjennom å gå og sykle i kvardagen
- 722 • Støtte idrett og frivilligheit i heile fylket, og stimulere til at fleire får delta
- 723 • Styrkje skulehelsetenesta i dei vidaregåande skulane

724 **Spesialisthelsetenesta**

725 Staten har ansvaret for spesialisthelsetenesta og sjukehusa gjennom føretaksmodellen. SV
726 arbeider for å avvikle helseføretaksmodellen og ta sjukehusa attende til demokratisk styring.
727 Til det skjer, må Fylkeskommunen vere pådrivar for eit godt og likeverdig helsetilbod til
728 innbyggjarane, med ei god funksjonsdeling mellom institusjonane.

729 **SV vil:**

- 730 • Jobbe for å avvikle helseføretaksmodellen og ta sjukehusa tilbake i folkevald styring
- 731 • Krevje forsvarlege fødetilbod og opne fødeavdelingar året rundt ved alle dei fire
732 sjukehusa i fylket. Det må bli slutt på nedprioriteringa av føde- og barselomsorga
- 733 • Jobbe for å bevare og utvikle dei spesialiserte rehabiliteringstilboda på Mork og Aure
- 734 • At fylket skal få meir ressursar til å styrkje behandlingstilbodet innanfor rus, psykiatri
735 og spiseforstyrrelsar

736 **Arbeidsliv og inkludering**

737 Eit organisert arbeidsliv med sterke fagforeiningar, faglege rettar og tariffavtalar er
738 avgjerande for å utjamne maktforholda i arbeidslivet. SV vil arbeide for eit seriøst og godt
739 organisert arbeidsliv der fylkeskommunen i størst grad driv tenester i eigenregi. Vi vil gi
740 tilsette tid og tillit til å bruke sitt faglege skjøn og kompetanse i oppgåvene dei er sett til.

741 SV vil byggje eit samfunn for alle, og ser på mangfald som noko som gjer oss rikare. Sterke
742 velferdsordningar, eit inkluderande arbeidsliv og eit demokratisk oppbygd samfunn gir
743 enkeltmennesket moglegheiter og rettar til å leve frie liv.

744 Fylkeskommunen som arbeidsgjevar

745 Den norske modellen, med godt samarbeid mellom arbeidsgjevar og
746 arbeidstakarorganisasjonane, må liggje til grunn for fylkeskommunen sin arbeidslivspolitik.
747 Vi vil styrkje trepartssamarbeidet. Vi vil unngå privatisering og konkurranseutsetjing, og i
748 størst mogleg grad drive tenestene i eigenregi. Vi vil halde oppe trykket for eit seriøst
749 arbeidsliv, og stille strenge krav til kvalitet og miljø ved innkjøp og anbod.

750 Like viktig som å rekruttere kompetanse, er det viktig å behalde dei vi har. Dei tilsette har
751 verdifulle erfaringar og kunnskapar som vi må byggje vidare på. Heile, faste stillingar skal
752 vere regelen, og dei tilsette skal ha tid og tillit til å utføre arbeidet i tråd med faget sitt. Vi
753 ynskjer ikkje detaljstyring og snever mål- og resultatstyring.

754 Vi vil at folk skal kunne bu og arbeide i heile fylket, og unngå sentralisering. Vi vil spreie dei
755 fylkeskommunale arbeidsplassane slik at ein også skal kunne bu i distrikta, og leggje til rette
756 for heimekontor og desentraliserte kontorfellesskap.

757

758 **SV vil:**

- 759 ● Ha som prinsipp at flest mogleg tilbod og tenester blir drivne i eigenregi, også
760 reinhald, kantinedrift, vaktmeistertenester m.m.
- 761 ● Byggje opp eigen fagkompetanse framfor å leige inn konsulentar og eksterne der det
762 er mogleg
- 763 ● Sørge for at vi har den til ein kvar tid beste modellen for eit seriøst arbeidsliv. Vi vil
764 stille strenge krav til innkjøp og anbod også ovanfor underleverandørar, og heile tida
765 jobbe aktivt for å hindre arbeidslivskriminalitet
- 766 ● At fylkeskommunen skal halde fram med å ha ein koordinator for seriøst arbeidsliv i
767 alle store kontraktar
- 768 ● Stille strenge krav til kvalitet og miljø, og vekte det høgare enn i dag, ved innkjøp og
769 anbod
- 770 ● Utforme innkjøpsreglement slik at også lokale leverandørar i stor grad kan bli nytta
- 771 ● At fylkeskommunen skal som mål å ta inn fleire lærlingar enn i dag, og opprette fleire
772 internship-moglegheiter for studentar og nyutdanna
- 773 ● Gi fagfolk tid og tillit, og arbeide for at tillitsreforma i offentleg sektor blir rulla ut, slik
774 at tilsette får større handlingsrom til å utføre arbeidet sitt på ein fagleg, god måte
- 775 ● Satse på heiltidskultur. Vi vil ha heile, faste stillingar som grunnprinsipp for tilsettingar
776 og sikre ei god grunnbemanning
- 777 ● Unngå bruk av bemanningsbyrå og innleige. Vi vil opprette interne vikarordningar der
778 det er mogleg
- 779 ● Sikre at dei fylkeskommunale arbeidsplassane blir fordelte slik i fylket at vi unngår
780 sentralisering og fråflytting frå distrikta
- 781 ● Leggje til rette for å kunne arbeide via heimekontor eller via desentraliserte
782 arbeidslokale der det er tenleg

- 783 ● Styrkje trepartssamarbeidet i fylket, jobbe for nasjonale kollektive lønsforhandlingar,
784 og bidra til at tilsette og tillitsvalde kjem tidleg inn i prosessar som omhandlar
785 omstilling og organisasjonsutvikling
- 786 ● Gi tilsette gode høve til læring og kompetanseheving gjennom heile arbeidslivet
- 787 ● Ha gode HMS-system og rutinar for inkluderande arbeidsliv (IA) for å førebyggje og
788 følgje opp yrkesrelaterte skader eller sjukdom
- 789 ● Sikre oppdatert kunnskap og stille strenge krav til innemiljøet i alle bygg
- 790 ● Ha eit aktivt eigarskap i arbeids- og inkluderingsbedrifter for å vidareutvikle eit
791 inkluderande arbeidsliv i samarbeid med bedrifter og kommunar
- 792 ● Halde fram med nynorsk som administrasjonsspråk i fylkeskommunen

793 **Mangfald, likestilling og inkludering**

794 Fellesskapet rommar mangfald og likeverd. Likestilling og inkludering må liggje til grunn for
795 korleis vi organiserer oss som samfunn. SV er eit feministisk parti, som vektlegg at vi må
796 arbeide aktivt for å utjamne skeive maktforhold.

797 Menneske med nedsett funksjonsevne og ulike funksjonsvariasjonar, opplever framleis
798 utanforskap i samfunnet og i arbeidslivet. Vi treng å styrkje arbeidet for universell utforming
799 og tilrettelegging i kvardagen slik at velferdstilbod og jobbmoglegheiter blir tilgjengelege for
800 alle, og at alle kan leve aktive og sjølvstendige liv.

801 Mangfaldet i samfunnet er ein styrkje. Vi må ivareta skeive sine rettar på alle plan i
802 samfunnet, og anerkjenne det mangfaldet som finst av seksuelle orienteringar,
803 kjønnsidentitetar og kjønnsuttrykk. I Møre og Romsdal skal alle kunne vere seg sjølv
804 uavhengig av kven dei er eller kven dei elsker.

805 Innvandrarar og flyktningar skal bli tekne godt i mot i Møre og Romsdal. Fleirkultur er ein
806 ressurs i arbeids- og samfunnsliv. Vi i SV vil auke den fleirkulturelle forståinga og -
807 kompetansen, både i og utanfor den fylkeskommunale verksemd. Vi må arbeide målretta for
808 å motarbeide rasisme og diskriminering i alle former.

809 Overgrep og vald i nære relasjonar er eit samfunnsproblem som råkar særleg kvinner og
810 barn. Fylkeskommunen må støtte opp under det viktige arbeidet som blir gjort av
811 tannklinikkar, NOK-senter, krisesenter, valdtekstmottak og andre for å førebyggje og følgje
812 opp personar utsette for vald.

813 **SV vil:**

- 814 ● Arbeide for at alle bygg og framkomstmiddel skal vere tilgjengelege og tilrettelagt for
815 alle. Fylkeskommunen må ha oppdatert kompetanse og ta i bruk universell teknologi
816 for menneske med nedsett funksjonsevne
- 817 ● Arbeide for at det blir oppretta fleire praksisplassar for flyktningar i arbeidslivet
- 818 ● Støtte kommunane i arbeidet med inkludering, arbeidspraksis og språktrening, så vel
819 som frivillige initiativ som bidreg til at flyktningar blir inkludert i samfunnslivet
- 820 ● Arbeide målretta med å motarbeide diskriminering og rasisme i alle former. Ha planar
821 for korleis dette gjennomførast med konkrete tiltak

- 822 ● At fylkeskommunen arbeider for å auke delen tilsette med minoritetsbakgrunn og
- 823 med fleirkulturell kompetanse
- 824 ● Arbeide for god kjønnsbalanse, mangfald og breidde i politisk utnemnde råd og utval
- 825 ● Sikre ein systematisk innsats for å bekjempe overgrep og vald i nære relasjonar
- 826 ● Støtte det tverrfaglege arbeidet til politi, helsevesen, NOK-senter og krisesenter knytt
- 827 til førebygging og oppfølging av personar utsette for vald og overgrep